

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο – Σχολή Πολιτικών Μηχανικών
Εργαστήριο Ανθρωπιστικών Σπουδών

Ποιες είναι οι πηγές της έρευνάς μας και γιατί έχουν σημασία;

Γ.-Φοίβος Σαργέντης
Σχολή Πολιτικών Μηχανικών
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Φεβρουάριος 2021

Τι είναι έρευνα

- Ο όρος **έρευνα** στις καθημερινές εκφράσεις συνδέεται με πολλά αντικείμενα εφαρμογής. Ως έρευνα εννοούμε μια συστηματική αναζήτηση και σύνθεση πληροφοριών για την κατανόηση κάποιου θέματος ή την απάντηση κάποιου ερωτήματος.
- Οι έρευνες διαφέρουν ως προς τις προθέσεις, τα μέσα αλλά και το βαθμό **σεβασμού** των επιστημονικών αρχών εκ μέρους διαφόρων ερευνητών.

Τι είναι η επιστημονική έρευνα

- Η επιστημονική έρευνα αποτελεί ένα από τα κυριότερα εργαλεία ανάπτυξης και **προόδου μιας κοινωνίας**
- Η **βασική έρευνα** γίνεται για την προώθηση της ανθρώπινης γνώσης χωρίς προσδοκίες για άμεσα απτά οφέλη. Παρ' όλα αυτά τα αποτελέσματα της βασικής έρευνας είναι το θεμέλιο για την εφαρμοσμένη έρευνα και πολλά ερευνητικά έργα που στην αρχή φαινότουσαν άνευ πρακτικής σημασίας κατέληξαν σε πραγματικές τεχνολογικές επαναστάσεις (π.χ. το λέιζερ).
- Η **εφαρμοσμένη έρευνα**, έχει σαν προορισμό την επίλυση πρακτικών προβλημάτων του σύγχρονου κόσμου και όχι την παραγωγή επιστημονικής γνώσης αυτής καθαυτής.
- Σε έναν **ταχέως μεταβαλλόμενο** κόσμο όπως αυτόν που ζούμε σήμερα, η συνεχής έρευνα είναι απολύτως **αναγκαία για την επικαιροποίηση των γνώσεών μας.**

[2. Don Rosa, *Ludwig Von Drake*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: https://disney-fiction.fandom.com/wiki/Ludwig_Von_Drake (ανάκτηση 15.2.2021)]

[3. Don Rosa, *Κύρος Γρανάζης*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <http://panflam.rosablogs.pot.com/2017/09/o-inventor-brasileiro.html> (ανάκτηση 15.2.2021)]

Πότε αναπτύχθηκε η επιστημονική έρευνα

Ο Γαλιλαίος (1564-1624) ενώπιον της Ιεράς Εξέτασης.

[4. Cristiano Benti, 1857, *Ο Γαλιλαίος στην Ιερά εξέταση*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.italyonthisday.com/2017/06/galileo-galilei-convicted-of-heresy.html> (painted_portrait).jpg (ανάκτηση 15.2.2021)]

- **Το έμβλημα του Διαφωτισμού**

- Θεμελιώθηκε από τον Γερμανό φιλόσοφο **Ιμμάνουελ Καντ** (1742-1804)

- **“*Sapere aude!*”** (Καντ 2004)

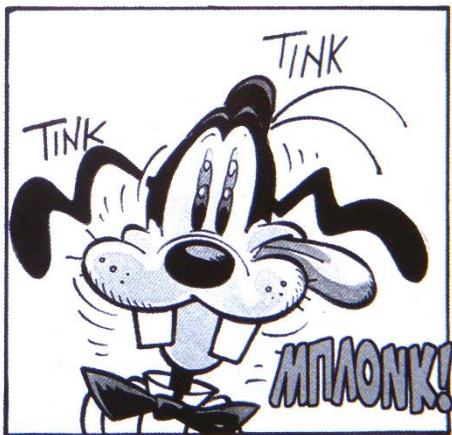
- Τόλμα να μαθαίνεις χρησιμοποιώντας τις όποιες δυνατότητες του δικού σου μυαλού, χωρίς ενδιάμεσους, κηδεμόνες-υποβολείς

Ιμμάνουελ Κάντ

[5. Kant von Carle Vernet 1792, *Ιμμάνουελ Κάντ*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση https://en.wikipedia.org/wiki/Immanuel_Kant#/media/File:Kant017.jpg (ανάκτηση 15.2.2021)]

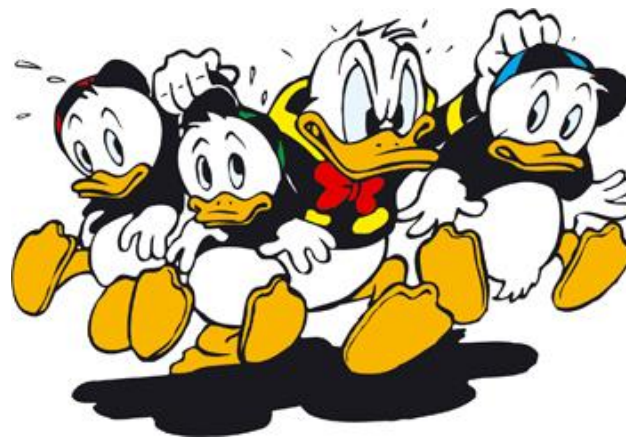
Επιλογή του ερευνητικού πεδίου (ορισμός θέματος μιας ερευνητικής εργασίας)

[6. G. Cavazzano, Καζαμπλάνκα, KOMIΞ#205, Τερζόπουλος-Νέα ακτίνα, Αθήνα, Ιούλιος 2005]

1. Πριν ξεκινήσουμε να κάνουμε μια ερευνητική εργασία, ρωτάμε τον εαυτό μας **"γιατί το κάνω εγώ αυτό"** και απαντάμε σε αυτή την ερώτηση. Έτσι διαμορφώνουμε ένα σκοπό που φροντίζουμε να καλύψουμε.

2. Το θέμα που διαλέγουμε να είναι καλό να το **αγαπάμε** κι αν δεν το αγαπάμε να τα βρίσκουμε **τουλάχιστον ενδιαφέρον**. Αυτό βοηθάει στο να συγκεντρωθούμε ευκολότερα και να δουλέψουμε ευχάριστα μια ερευνητική εργασία.

[7. Don Rosa, Ο Ντόναλντ και τα ανιψάκια. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <http://www.italia24ore.it/201403042133/esteri/anche-topolino-combatte-lomofobia-disney-taglia-fondi-ai-boy-scout-americi.html> (ανάκτηση 15.2.2021)]

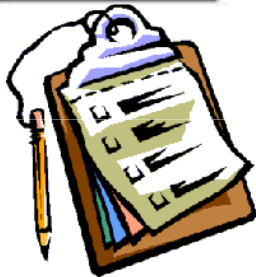
Πώς ερευνάμε

- Ξεκινώντας μια ερευνητική εργασία, έχουμε φροντίσει να μάθουμε **τι είναι η ερευνητική εργασία** και πρέπει να ξέρουμε πάνω-κάτω ποιο θέλουμε να είναι το προϊόν της εργασίας μας.
- Όμως το προϊόν της εργασίας, είναι υπό διαπραγμάτευση καθ' όλη την διαδικασία!

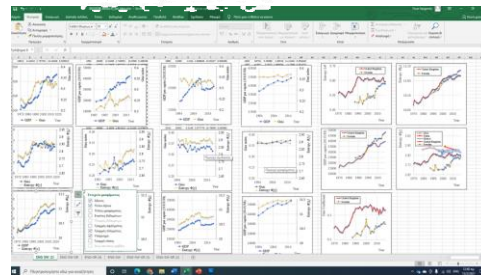
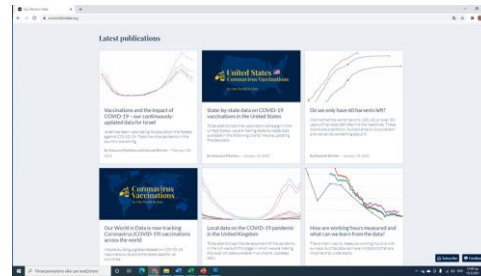
Καθορισμός
ερευνητικού πεδίου
(ορισμός θέματος)

Περιεχόμενα

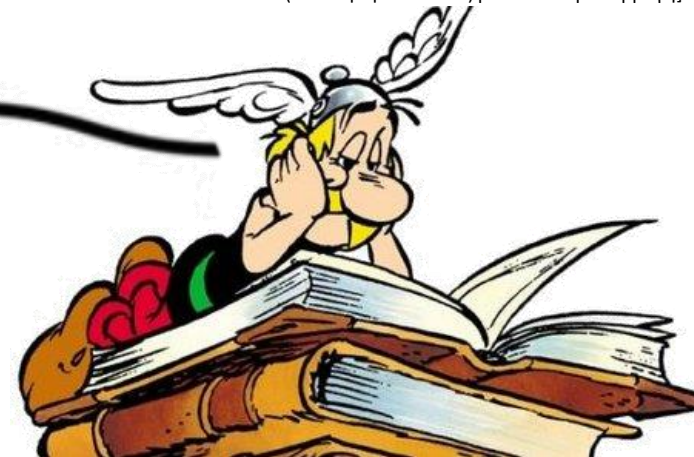
Συλλογή, επεξεργασία
πηγών-δεδομένων

Σύνταξη

Συμπέρασμα

[8. Πηγή: A. Uderzo, Asterix. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση:
<https://sites.uni.edu/becker/LearningGamesandFunActivities.html>
(ανάκτηση 15.2.2021) μετά από προσαρμογή]

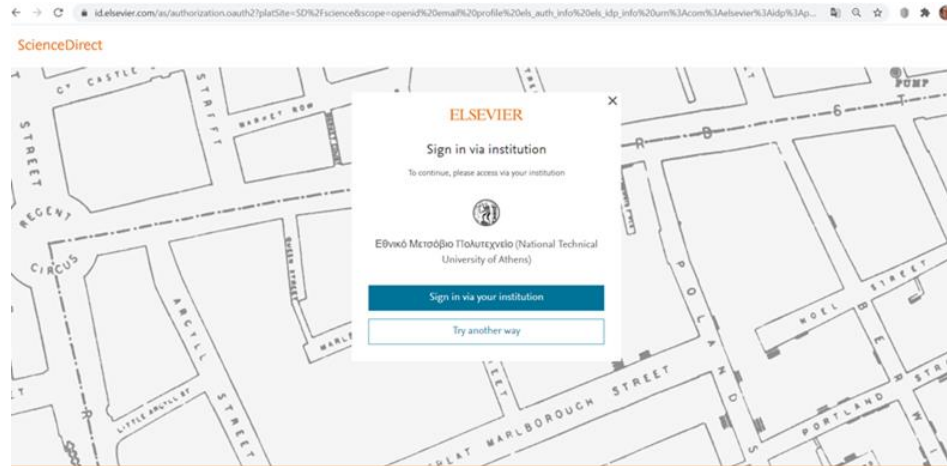
Πηγές (βιβλιογραφία)

- Οι πηγές της εργασίας είναι η **αφετηρία της**
- Είναι όλα εκείνα τα στοιχεία που **θα τεκμηριώσουν μια εργασία.**
- Αποτελεί σπουδαίο και **ξεχωριστό κεφάλαιο** στην επιστημονική εργασία
- **Ξεκινάμε μεθοδικά** (από την αρχή) σε κάθε αναζήτηση, κρατώντας πλήρη στοιχεία των βιβλιογραφικών αναφορών που βρίσκουμε και μας ενδιαφέρουν.
- Έτσι δεν θα γυρίζουμε πίσω στο τέλος να ψάχνουμε «που το διάβασα αυτό», «μου λείπει η αναφορά» και κάνουμε διπλή δουλειά.

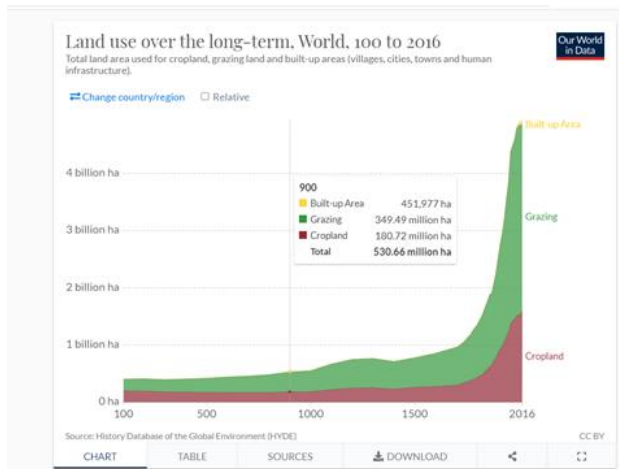

Πηγές: εργαλεία έρευνας

Αξιοποιούμε την πρόσβαση που έχουμε σε βιβλιοθήκες: <https://www.sciencedirect.com/>

Προσεγγίζουμε το θέμα ως μηχανικοί. Χρησιμοποιούμε εργαλεία όπως:

■ <https://ourworldindata.org/>

■ <https://www.gapminder.org/>

Πηγές: αξιολόγηση

Η επιστημονική έρευνα, στηρίζεται σε επιστημονική έρευνα

- Επιστημονική έρευνα
 - Ακολουθεί κανόνες και μεθοδολογία
 - Τεκμηριώνει αυτά που λέει
 - Είναι σταθερή ως αναφορά
 - Οι δημοσιευμένες εργασίες και τα επιστημονικά βιβλία έχουν αξιολογηθεί από άλλους επιστήμονες
 - Είναι κατά το δυνατόν αντικειμενική και «ψυχρή»
- Άλλο κείμενο
 - Μπορεί να γράφεται ελεύθερα
 - Η τεκμηρίωσή του μπορεί να είναι ελλιπής ή/και ψευδής
 - Αν είναι από το internet, την μία μέρα μπορεί να υπάρχει την άλλη όχι
 - Δεν είναι αξιολογημένη από επιστήμονες
 - Επηρεάζεται από συναισθήματα, ιδεολογίες και άλλα ερεθίσματα

IOP PUBLISHING
J. Phys. A: Math. Theor. 44 (2011) 492001 (5pp)
JOURNAL OF PHYSICS A: MATHEMATICAL AND THEORETICAL
doi:10.1088/1751-8113/44/49/492001

FAST TRACK COMMUNICATION

Can apparent superluminal neutrino speeds be explained as a quantum weak measurement?

[10. M V Berry et al 2011
Can apparent superluminal neutrino speeds be explained as a quantum weak measurement? J. Phys. A: Math. Theor. 44 492001,
<https://doi.org/10.1088/1751-8113/44/49/492001>

M V Berry¹, N Brunner¹, S Popescu¹ and P Shukla²

¹ H H Wills Physics Laboratory, Tyndall Avenue, Bristol BS8 1TL, UK
² Department of Physics, Indian Institute of Technology, Kharagpur, India

Received 12 October 2011, in final form 27 October 2011
Published 11 November 2011
Online at stacks.iop.org/JPhysA/44/492001

Abstract
Probably not.

PACS numbers: 03.65.Ta, 03.65.Xp, 14.60.Pq

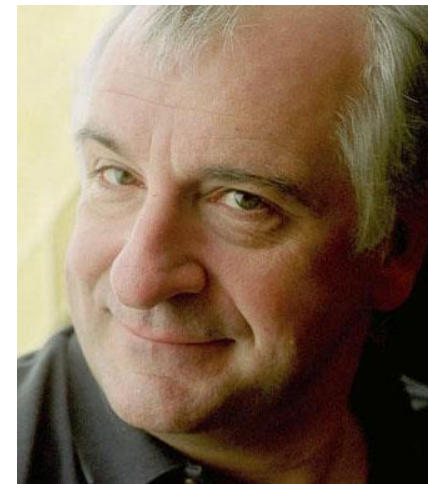
Πηγές: αξιολόγηση

- Όταν πραγματευόμαστε ένα επιστημονικό θέμα το αντιμετωπίζουμε, κατά το δυνατόν, «ψυχρά» και αποστασιοποιημένα.
- Γι' αυτό προσπαθούμε να αποβάλλουμε τους όποιους συναισθηματισμούς ή προκαταλήψεις και διαπεραιώνουμε την εργασία εξελίσσοντας την σκέψη μας στην πορεία της έρευνάς μας.

Εξώφυλλο του βιβλίου του Douglas Adams, Αντίο και ευχαριστώ για τα ψάρια, μτφ. Σ. Μοσχονάς, εκδ. Παρα Πέντε, Αθήνα 1999.

"Ο λόγος που χρησιμοποιώ το παιδικό μου όνομα είναι για να θυμίσω ότι ο επιστήμονας πρέπει κι αυτός να είναι σαν το παιδί. Πρώτα βλέπε, μετά σκέψου και ερεύνησε αργότερα. **Πρώτα απ' όλα όμως βλέπε. Αλλιώς κινδυνεύεις να βλέπεις μόνο αυτό που περιμένεις.** Οι περισσότεροι επιστήμονες το ξεχνούν αυτό." (Adams, 1999)

Ντάγκλας Άνταμς (1952-2001)
[11. Douglas Adams. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση https://en.wikipedia.org/wiki/Douglas_Adams (ανάκτηση 15.2.2021)]

Πηγές που ΔΕΝ χρησιμοποιούμε

- Ένα κείμενο στο internet της μορφής .html (μίας συνηθισμένης ιστοσελίδας) που μπορεί να είναι σε blog ή όπου αλλού, δεν είναι σταθερό και είναι καλό να χρησιμοποιείται μόνο ενημερωτικά.
- Έτσι, αν αυτό που βλέπετε τώρα είναι στο ίντερνετ, μπορεί να το βάλετε ως αναφορά από το ίντερνετ, αλλά μπορεί αύριο στην θέση του να είναι αναρτημένο π.χ. ένα ποίημα.

- Παράδειγμα: www.οικολογια.gr

- Στις εργασίες μας, θέλουμε αναφορές να είναι «σταθερές» και ελεγμένης αξιοπιστίας.

- Σταθερό κείμενο θεωρείται ένα βιβλίο μία δημοσίευση σε ένα περιοδικό, μία μελέτη.

- Προϋπόθεση για να χρησιμοποιήσουμε μια πηγή: **να έχει doi ή ISBN**

Η ιστοσελίδα αυτή "οικο-λογει" δηλαδή μιλά για-το-στην. (τον χώρο που κινούμε ασφαλείς).

Με την ευρύτερη έννοια, στην είναι ο πλανήτης-μας, η γη-μας, εδώ που θα 'πρεπε να κινούμε ασφαλείς και σήμερα δεν είμαστε.

Για να προσεγγίσουμε αυτό το θέμα, παρουσιάζεται το σχετικό υλικό και η περίληψη του σχεπτικού, ενός κύκλου διαλέξεων που έγιναν τον χειμώνα και την άνοιξη του 2011 σε παιδιά.

Πλοηγηθείτε στις παρουσιάσεις επιλέγοντας το σχετικό θέμα από το μενού της αριστερής εικόνας και αναζητήστε άλλα διαβάσματα και σχετικούς συνδέσμους από την σχετική ενότητα.

Οι παρουσιάσεις αφορούσαν, όχι μόνο το περιβάλλον αλλά και τον άνθρωπο στα πλαίσια της ύπαρξής του στην Αυτοκρατορία της Αγοράς, τις συνθήκες που διαμορφώσε στη γη-του, μερικά απ' τα μεγάλα σφάλματά του και σχετικές προτάσεις.

Ζητούμενο είναι-πάντα: η αξιοπρέπεια της Ύπαρξης, όχι μόνο στα λόγια, αλλά και στην πράξη.

Γι αυτό, ο στόχος των παρουσιάσεων είναι "ένος καλύτερος κόσμος" και επιθυμητή κατάληξη αυτού του εγχειρήματος είναι η ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ: ο τόπος που αυτά (τα λόγια) θα συμβαίνουν.

Πηγές που ΔΕΝ χρησιμοποιούμε

W Ιερά Εξέταση - Βικιπαίδεια x +

el.wikipedia.org/wiki/Ιερά_Εξέταση

Εφαρμογές Νέος φάκελος Εισερχόμενα - fivos... PresenterMedia - P... Άλλοι σελιδοδείκτες

Χωρίς Σύνδεση Συζήτηση για αυτή την IP Συνεισφορές Δημιουργία λογαριασμού Σύνδεση

Λήμμα **Ιερά Εξέταση** Συζήτηση Ανάγνωση Επεξεργασία Επεξεργασία κώδικα Προβολή ιστορικού Αναζήτηση σε Βικιπαίδεια

4ος Μαραθώνιος Ληματογράφησης για τους υπολογιστές και την τεχνολογία — 15 Ιανουαρίου έως 15 Φεβρουαρίου 2020

Κύρια πύλη Κατάλογος λημμάτων

Ιερά Εξέταση

(εκκλησιαστικό) Δίκαιο. Η "Ιερά Εξέταση" σαν ένα πανίσχυρο φοβερό δικαστήριο που καταπίεζε τις πνευματικές και πολιτικές ελευθερίες, είναι ένα φολκλόρ που δεν υπήρξε ποτέ παρά μόνο στην πολεμική και στη λογοτεχνία.^[2]

Επικοινωνία Δωρεές Εργαλεία Συνδέσεις προς εδώ Σχετικές αλλαγές Ειδικές σελίδες Σταθερός σύνδεσμος Πληροφορίες σελίδας Αντικείμενο Wikidata

εκδίκαση από την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία υποθέσεων που αφορούσαν από ανώτερους εκκλησιαστικούς αξιωματούχους μέχρι και ομάδες ή μεμονωμένα άτομα τα οποία βαρύνονταν με την κατηγορία της *αίρεσης*. Ο όρος μπορεί να αναφέρεται σε Ρωμαιοκαθολικό *εκκλησιαστικό δικαστήριο* ή άλλο θεσμό με σκοπό την καταπολέμηση και καταστολή των αιρέσεων, σε έναν αριθμό ιστορικών κινημάτων κάθαρσης κατά των αιρέσεων ή στη δική συγκεκριμένων ατόμων με την κατηγορία της αίρεσης.

Ο θεσμός αυτός έχει γίνει διαβόητος λόγω του τρόπου διενέργειας των ανακρίσεων βάσει των οποίων συγκεντρώνονταν στοιχεία για τις δίκες ή ομολογίες, με απάνθρωπα βασανιστήρια. Η σύγχρονη ιστορική έρευνα θεωρεί μύθο και φολκλόρ τις αφηγήσεις για βασανιστήρια, εκτελέσεις, κακοποίηση γυναικών κτλ. Η συστηματική

[12. Πηγή: *Ιερά εξέταση*. Διαθέσιμη στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση www.el.wikipedia.org/wiki/Ιερά_Εξέταση (ανάκτηση 13.2.2020, ώρα 21:15)]

Πώς μπαίνουν στο κείμενο οι πηγές

Όταν επηρεαζόμαστε από κάτι για να συντάξουμε π.χ. μια παράγραφο και χρησιμοποιούμε την «ευρύτερη «σκέψη» αυτού που διαβάσαμε, στο τέλος της παραγράφου βάζουμε το επώνυμο του συγγραφέα και την χρονολογία της βιβλιογραφικής αναφοράς μας μέσα σε παρένθεση.

Όταν χρησιμοποιούμε αυτούσιο ένα κείμενο, το βάζουμε σε εισαγωγικά και μετά το κείμενο βάζουμε (επώνυμο χρονολογία).

Όταν τοποθετούμε μια εικόνα, έναν πίνακα, κάτι «copy-paste» που δεν μπορούμε να το αποφύγουμε βάζουμε σε αγκύλες [πηγή: επώνυμο συγγραφέα και χρονολογία βιβλιογραφικής αναφοράς].

Πως γράφουμε την βιβλιογραφία

Δείτε σχετικά: Δ. Κουτσογιάννης, *Αναφορές*, Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.itia.ntua.gr/dk-el/hydroglossica/citations/> (ανάκτηση 15.2.2021)

[13. Don Rosa, *Ντόναλντ*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.afnews.info/wordpress/2016/04/28/da-carl-barks-a-don-rosa-le-meraviglie-disney-del-passato/> (ανάκτηση 15.2.2021)]

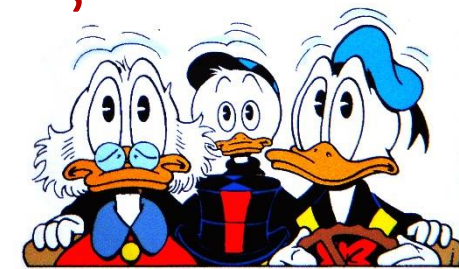
Μονάδες, σύμβολα και εξισώσεις

Δείτε σχετικά: D. Koutsoyiannis, and H. H. G. Savenije, *Guidelines for the use of units, symbols and equations in hydrology*, doi:10.13140/RG.2.2.10775.21922, 2013.

[14. Don Rosa, *Ντόναλντ*, *Σκρουίντζ και ένα ανιψάκι*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.afnews.info/wordpress/2016/04/28/da-carl-barks-a-don-rosa-le-meraviglie-disney-del-passato/> (ανάκτηση 15.2.2021)]

Άλλες σχετικές αναρτήσεις στο μπλόγκ της ιτιάς

1. Δ. Κουτσογιάννης, *Χαζεύοντας το Google Scholar*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.itia.ntua.gr/blog/2012/02/01/google-scholar/#more-68> (ανάκτηση 15.2.2021)
2. Δ. Κουτσογιάννης, *Ιούδες και Λούθηροι*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <http://www.itia.ntua.gr/blog/2012/04/01/judases-and-luthers> (ανάκτηση 15.2.2021)

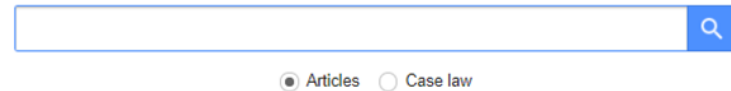
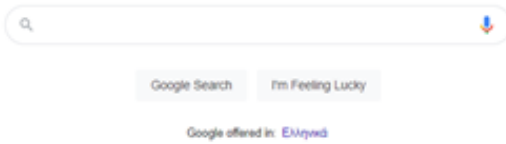

Συνήθη λάθη

Όχι
Google

Μηχανές αναζήτησης

Ναι
Google Scholar

Αν τελικά είναι απαραίτητο να βάλουμε αναφορές από το internet

Όχι

www.otinanai.com

Ναι

Συγγραφέας, Θέμα ιστοσελίδας. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο στην διεύθυνση : www.otinanai.com (ανάκτηση 15 Μαΐου 2020).

Οι αναφορές να μπαίνουν στο τέλος της εργασίας **και** σε παρένθεση μέσα στο κείμενο της εργασίας (Παπαδόπουλος, 2011).

Διευκρίνιση:

Η προηγούμενη πρόταση λέει ότι ο κ. Παπαδόπουλος το 2011 μας είπε πως οι πηγές πρέπει να μπαίνουν όλες μαζί στο τέλος της εργασίας αλλά και ως υποσημείωση στο κείμενο της εργασίας. Το σχετικό βιβλίο, paper, άλλη ακαδημαϊκή εργασία που το είπε αυτό ο κ. Παπαδόπουλος, πρέπει να υπάρχει και μέσα στις βιβλιογραφικές αναφορές.

Αποφεύγοντας τα συνήθη λάθη

Όταν αναφέρουμε επιστημονικές εργασίες, η αναφορά είναι έτοιμη

Εδώ

Εδώ

Όταν βρίσκουμε επιστημονικές εργασίες που θέλουμε να κάνουμε αναφορά στο google scholar, η αναφορά είναι έτοιμη και μας δίνεται όταν πατήσουμε τα εισαγωγικά (κάτω αριστερή εικόνα) που μας προβάλλουν σε αναδυόμενο παράθυρο την αναφορά σε διάφορους τύπους (κάτω δεξιά εικόνα).

Google Scholar search results for "water food energy nexus greece". The first article is "Global water transfer megaprojects: a potential solution for the water-food-energy nexus?" by Shumlina, O., Tockner, K., Thieme, M., Koska, A., & Zarf, C. (2018). The citation information shows 99 citations, 25 related articles, and 8 versions.

Citation popup window for the article "Global water transfer megaprojects: a potential solution for the water-food-energy nexus?". The popup shows citation information in various formats: APA, Chicago, Harvard, Vancouver, and BibTeX. The citation text includes the authors, year, journal name, volume, issue, and page numbers.

Γενικός στόχος:

Εργαλεία έρευνας

- Αναζήτηση: Google scholar
 - www.sciencedirect.com
 - www.mdpi.com κ.α.
- Data
 - <https://ourworldindata.org/>
 - <https://www.gapminder.org/>
- Σημείωση για την αναφορά μπαίνει **και** στην σελίδα που χρησιμοποιείται
- Σωστά γραμμένες οι βιβλιογραφικές αναφορές

<https://www.itia.ntua.gr/dk-el/hydroglossica/citations/>

Αναφορές

Adams, D. *Αντίο και ευχαριστώ για τα ψάρια*, μτφ. Σ. Μοσχονάς, εκδ. Πάρα Πέντε, Αθήνα 1999.

Kant, I. *Απάντηση στο ερώτημα: «Τι είναι διαφωτισμός;»*, Συλλογική μετάφραση, εκδ. Πανεπιστημίου Κρήτης, Ρέθυμνο 2004. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <http://politics-old.soc.uoc.gr/wp-content/uploads/2017/10/kant-politiki-theoria-3.pdf> (ανάκτηση 15.2.2021)

Koutsoyiannis, D. and H. H. G. Savenije, *Guidelines for the use of units, symbols and equations in hydrology*, [doi:10.13140/RG.2.2.10775.21922](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.10775.21922), 2013.

Κουτσογιάννης, Δ. *Αναφορές*, Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.itia.ntua.gr/dk-el/hydroglossica/citations/> (ανάκτηση 15.2.2021)

Κουτσογιάννης, Δ. *Ιούδες και Λούθηροι*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <http://www.itia.ntua.gr/blog/2012/04/01/judases-and-luthers> (ανάκτηση 15.2.2021)

Κουτσογιάννης, Δ. *Χαζεύοντας το Google Scholar*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.itia.ntua.gr/blog/2012/02/01/google-scholar/#more-68> (ανάκτηση 15.2.2021)

Ιερά εξέταση. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στην διεύθυνση: el.wikipedia.org/wiki/Ιερά_Εξέταση (ανάκτηση 13.2.2020 ώρα 21:15)

Gapminder. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στην διεύθυνση: <https://www.gapminder.org/> (ανάκτηση 15.2.2021)

Google Scholar. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στην διεύθυνση: <https://scholar.google.com/> (ανάκτηση 15.2.2021)

Our World in data. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στην διεύθυνση: <https://ourworldindata.org/> (ανάκτηση 15.2.2021)

MDPI. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στην διεύθυνση: <https://www.mdpi.com/> (ανάκτηση 15.2.2021)

Science Direct. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στην διεύθυνση: <https://www.sciencedirect.com/> (ανάκτηση 15.2.2021)

Εικόνες

1. Don Rosa, *Κύρος Γρανάζης*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://mundologicoblog.wordpress.com/> (ανάκτηση 15.2.2021)
2. Don Rosa, *Ludwig Von Drake*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: https://disney-fan-fiction.fandom.com/wiki/Ludwig_Von_Drake (ανάκτηση 15.2.2021)
3. Don Rosa, *Κύρος Γρανάζης*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <http://papiamoroso.blogspot.com/2017/09/o-inventor-brasileiro.html> (ανάκτηση 15.2.2021)
4. Cristiano Benti, 1857, *Ο Γαλιλαίος στην Ιερά εξέταση*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.italyonthistoday.com/2017/06/galileo-galilei-convicted-of-heresy.html> (painted_portrait).jpg (ανάκτηση 15.2.2021)]
5. Kant von Carle Vernet 1792, *Ιμμάνουελ Κάντ*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση https://en.wikipedia.org/wiki/Immanuel_Kant#/media/File:Kant017.jpg (ανάκτηση 15.2.2021)
6. G. Cavazzano, *Καζαμπιάνκα*, KOMIΞ#205, Τερζόπουλος-Νέα ακτίνα, Αθήνα, Ιούλιος 2005
7. Don Rosa, *Ο Ντόναλντ και τα ανιψάκια*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <http://www.italia24ore.it/201403042133/esteri/anche-topolino-combatte-lomofobia-disney-taglia-fondi-ai-boy-scout-americani.html> (ανάκτηση 15.2.2021)]
8. A. Uderzo, *Asterix*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://sites.uni.edu/beckler/LearningGamesandFunActivities.html> (ανάκτηση 15.2.2021) μετά από προσαρμογή
9. Don Rosa, *Χιούη, Λιούη και Ντιούη*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.comicartfans.com/gallerypiece.asp?piece=533564> (ανάκτηση 15.2.2021)
10. M V Berry et al 2011 *Can apparent superluminal neutrino speeds be explained as a quantum weak measurement?* J. Phys. A: Math. Theor. 44 492001, <https://doi.org/10.1088/1751-8113/44/49/492001>
11. Douglas Adams. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση https://en.wikipedia.org/wiki/Douglas_Adams (ανάκτηση 15.2.2021)]
12. Πηγή: *Ιερά εξέταση*. Διαθέσιμη στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση www.el.wikipedia.org/wiki/Ιερά_Εξέταση (ανάκτηση 13.2.2020, ώρα 21:15)
13. Don Rosa, *Ντόναλντ*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.afnews.info/wordpress/2016/04/28/da-carl-barks-a-don-rosa-le-meraviglie-disney-del-passato/> (ανάκτηση 15.2.2021)]
14. Don Rosa, *Ντόναλντ, Σκρούντζ και ένα ανιψάκι*. Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση: <https://www.afnews.info/wordpress/2016/04/28/da-carl-barks-a-don-rosa-le-meraviglie-disney-del-passato/> (ανάκτηση 15.2.2021)
15. R. Gossiny και A. Uderzo, *Ο Αστερίξ και η χήτρα*, εκδ. Μαμούθ Comix Αθήνα 2006.
16. R. Gossiny και A. Uderzo, *Το δώρο του Καίσαρα*, εκδ. Μαμούθ Comix Αθήνα 2006.

[16. R. Gossiny και A. Uderzo, *Το δώρο του Καίσαρα*, εκδ. Μαμούθ Comix Αθήνα 2006, μετά από προσαρμογή]